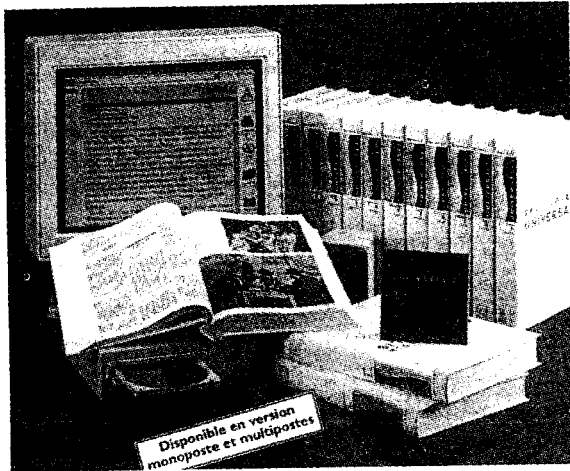




قوانین حق مؤلف و تأثیر آن بر اشاعه و دستیابی مجلات الکترونیکی



ترجمه: جواد بشیری^۲
نوشته: بت سی. پرل؛ ای. تی. کارنی^۱

مقدمه

صنعت مجلات الکترونیکی یکباره رشد فوق‌العاده‌ای داشته است. کتابخانه‌ها تلاش می‌کنند تا این بازار جدید را بدست آورند و با وجود بودجه محدود، قوانین حق مؤلف را رعایت کنند. بر اساس طرح‌های جدید، کتابخانه‌ها در حالی که به فعالیت‌های سنتی خود عمل می‌کنند، می‌توانند در آینده رشد و نمو بیشتری داشته باشند.

رشد اینترنت شکل انتشارات را دگرگون ساخته و عملاً به هر کس اجازه می‌دهد که آثار خود را نوشته، ویرایش، و منتشر نماید. انتشارات سنتی شامل یک نویسنده، یک بازیگر^۳ و یک ناشر بود که وظایف کاملاً مجزایی را اجرا می‌کردند. علاوه بر انتشارات جدید ناشران قدیمی هم در بازار اطلاعات الکترونیکی رقابت می‌کنند. تعدادی از مجلات قابل دسترس، شامل عناوین زیادی هستند که هم به صورت چاپی و هم انتشارات جدیدی که فقط به شکل الکترونیکی قابل دستیابی می‌باشند. رسانه‌های جدید هزاران مشکل را برای نویسندگان، ناشران و کتابخانه‌ها ایجاد کرده‌اند. اینترنت میلیون‌ها استفاده‌کننده دارد و اطلاعات الکترونیکی به آسانی برای هر کسی بالقوه منتقل می‌شود. با وجود گام‌های بلندی که توسط کلیتون برای بیان مسائل اطلاعات الکترونیکی برداشته شد،

این مقاله قوانین جاری حق مؤلف که مستقیماً بر صنعت نشر و استفاده‌کنندگان اطلاعات تأثیر می‌گذارد را شرح می‌دهد. قوانین حق مؤلف در مقایسه با مقوله نشر الکترونیکی روزآمد نشده‌اند. ناشران، نویسندگان و کتابداران در این میان جزء پیشگامان این رسانه جدید هستند. با این وجود، آنها سعی می‌کنند تا تفسیر دقیقی از قوانین موجود ارائه دهند.

بخش نخست به بحث در مورد قوانین مالکیت معنوی و اصلاح مباحث ضروری می‌پردازد. دومین بخش علائق کتابداران و مشتریان آنها برای دسترسی به این محصولات جدید و هزینه، فن‌آوری و مشکلات ناشی از دسترس‌پذیری آنها را شرح می‌دهد. علاوه بر این، کتابداران برای دستیابی به این محصولات جدید و با توجه به هزینه نگهداری آنها باید تصمیمات تازه‌ای اتخاذ کنند. بخش پایانی با ذکر برخی از نمونه‌های موفق نشان می‌دهد که ناشران منابع الکترونیکی و کتابخانه‌ها، چگونه می‌توانند بطور مسالمت‌آمیزی به حیات خود ادامه دهند، مادامی که با صداقت و بردباری قوانین حق مؤلف را رعایت می‌کنند.

به دلیل مزایای فن‌آوری وب و افزایش تقاضای بازار،

هنوز بسیاری از ابهامات به قوت خود باقی است. در حالی که هر اثری محقق است که توسط قوانین حق مؤلف حفظ شود، اما هنوز مکانیسم‌های غیرقابل اعتمادی برای نظارت بر پیروی از قوانین حق مؤلف آثار الکترونیکی وجود دارد.

۱. حق مؤلف

قوانین حق مؤلف برای حمایت از آثار نویسندگان به صورت جلوگیری از استفاده دیگران از آن اثر بدون اجازه مخصوص، رواج یافت. حق مؤلف همچنین به مالک اثر اجازه می‌دهد که از فروش اثرش بهره‌مند گردد. با این حال، در این چند سال این قانون در یک هزار توی پیچیده از اعتراض‌ها و تجدیدنظرها قرار گرفته که معمولاً برای تفسیر، نیاز به یک وکیل دارد. برخی از این اعتراض‌ها که در قوانین حق مؤلف گسترش یافته بود مربوط به کتابخانه‌هایی است که مجاز بودند نسخه‌هایی از مواد دارای حق مؤلف را تحت عنوان سیاست استفاده مناسب^۴ توزیع کنند. این موازنه، نسبتاً خوب عمل می‌کرد و از آن پیروی شد. با پیدایش مجلات الکترونیکی، انتشارات و جوامع کتابخانه‌ای هر دو بطور جدی به دنبال وضعیت موجود در قانون حق مؤلف هستند. در نتیجه، این قوانین به منزله بازگشت مجدد برای سازگاری با این وضعیت است.

حق مؤلف حقوق نویسنده را در قبال اثرش حفظ می‌کند. آثار اصلی از ادبیات تا موسیقی و حتی نرم‌افزارهای رایانه‌ای "که در یک شکل عینی و ثابت تهیه شده" همگی تحت قانون حق مؤلف حفاظت می‌شوند. این قوانین از قانون اساسی ایالات متحده نشأت گرفته و در بیش از ۱۰۰ کشور گسترش یافته است. گرچه حق مؤلف در زمانی که اثری به شکل ثابت باشد معتبر است، اما هر مورد حق مؤلف باید در دفتر حق مؤلف ایالات متحده ثبت شود. مزیت ثبت حق مؤلف این است که پیگیری حقوقی آن در دادگاه آسانتر است. هر چند این ثبت نام می‌تواند در هر زمانی در طول زندگی مؤلف انجام شود. یک نسخه از اثر به همراه ۲۰ دلار به عنوان حق الزحمه در اختیار دفتر حق مؤلف قرار گیرد. طول مدت حق مؤلف متفاوت است، اما برای آثاری که تا ژانویه ۱۹۷۸ ثبت شده‌اند، طول عمر نویسنده در زمان حیات به اضافه ۵۰ سال می‌باشد.

یادداشت حق مؤلف بر روی تمام آثار با مواردی از قبیل: واژه یا سمبل حق مؤلف، سال انتشار و مالک حق مؤلف باید کاملاً واضح باشد.

زمانی که مسئله تخلف یا استفاده مناسب مورد اختلاف است، قانون حق مؤلف پیچیده‌تر می‌شود. وقتی آثار دارای حق مؤلف بدون اجازه صریح از صاحب اثر استفاده یا تکثیر می‌شوند، استفاده مناسب مورد اعتراض قرار می‌گیرد. این محدودیت در جزئیات بخش ۱۰۷ قانون حق مؤلف محدودیت‌های حقوق انحصاری: استفاده مناسب - آمده است. این بخش به قانون الحاق شده بود تا بین حقوق عمومی برای اطلاع‌رسانی و حفاظت از حقوق نویسنده توازن برقرار سازد. تفسیر این بخش خود منشأ آشفتگی شد. در بیشتر سناریوهای رایج شامل نقد و نظر، هزل و هجو، تحصیل و تحقیق، گزارش خبری و آموزش، استفاده مناسب مجاز است. مادامی که استفاده‌کنندگان مایلند قانون را سخاوتمندانه‌تر تفسیر کنند، طبیعتاً، ناشران نیز تعریف محتاطانه‌ای از موارد استفاده مناسب ارائه می‌دهند. چندین دستورالعمل وجود دارد تا مشخص کند که یک اثر چگونه می‌تواند تحت عنوان استفاده مناسب مورد استفاده قرار گیرد. نخست، هدف اثر باید مورد توجه قرار گیرد. از لحاظ تجاری آثار خلق شده معمولاً نیاز به اجازه صریح دارند قبل از اینکه دوباره مورد استفاده قرار گیرند. برخی از آثار بیشتر اطلاعاتی‌اند و خود نویسندگان آنها را برای استفاده تحقیقاتی و آموزشی امانت می‌دهند. دادگاه‌ها هم بخش‌های کپی‌شده را در برابر نسخه‌برداری از تمام اثر دارای حق مؤلف بررسی می‌کنند و به کمیت و کیفیت اطلاعات برگزیده برای تعیین استفاده مناسب توجه می‌کنند. عامل بسیار مهمی که دادگاه مورد بررسی قرار خواهد داد، پتانسیل تأثیر آن بر صنعت نشر است.

این قوانین در عصری گسترش یافتند که هنوز مجلات الکترونیکی بوجود نیامده بودند. امروزه، هزاران مجله الکترونیکی بوجود آمده و مورد استفاده قرار می‌گیرند و هنوز به دور از قوانین حق مؤلف هستند. با توجه به اینکه دستیابی و توزیع کلی مجلات الکترونیکی راحت‌تر است؛ نظریه استفاده مناسب بسیار سخاوتمندانه تفسیر یا کاملاً نادیده گرفته شده است. ناشران، کتابداران و استفاده‌کنندگان تلاش می‌کنند





تا تفسیر تازه‌ای از آنچه به عنوان استفاده مناسب و آنچه واقعاً یک تخلف محسوب می‌شود ارائه دهند.

انتشارات الکترونیکی وقتی قوانین حق مؤلف را رعایت می‌کنند دچار آشفتگی می‌شوند. یک تخلف از آثار چاپی هنوز هم می‌تواند برای تشخیص اینکه آیا اثر بطور مناسب مورد استفاده قرار گرفته است، مشکل‌ساز باشد. اگر قانون حق مؤلف در یک محیط الکترونیکی نقض شده باشد، تشخیص آن حتی می‌تواند مسئله‌ساز باشد. ماهیت این رسانه اجازه می‌دهد که استفاده‌کننده اثری را بازآفرینی و یا بین چند نفر توزیع نماید. چنین فن‌آوری همواره استفاده را آسانتر و خرید و نگهداری را ارزانتر می‌کند، و بیش از این اصالت اثر نویسنده را تهدید می‌کند. توزیع الکترونیکی موجب عدم تعادل و رهاشدن کنترل تولید که از عناصر اصلی قانون حق مؤلف است می‌شود. همچنین، شناسایی نویسنده همیشه کار آسانی نیست. مجلات الکترونیکی حجم اطلاعات باارزش را افزایش داده و ضرورت وسایل فیزیکی انتشارات را از بین برده‌اند. در اصل، هر کس می‌تواند از طریق اینترنت نویسنده و ناشر شود. ناشران سعی می‌کنند این وضعیت را از طریق گنجانیدن بندهایی در قرارداد با نویسندگان کنترل کنند. برخی از ناشران به انتشارات الکترونیکی و مشاغل دیگری که مانع کارشان می‌شوند، اجازه فعالیت نمی‌دهند. برخی از مواد (حقوقی) در رابطه با مدت زمانی است که قرارداد هنگام تغییر فن‌آوری‌ها از ناشر حمایت می‌کند. ناشران بسیار نیاز دارند که با روش‌های تازه درگیر شوند. تداوم اطلاعات بستگی به رعایت قوانین مالکیت معنوی و روشی عملی برای مدیریت این قوانین دارد.

۲. کتابخانه‌ها و اطلاعات الکترونیکی

کتابخانه‌ها با شرایط تفسیر قانون حق مؤلف دست و پنجه نرم می‌کنند. کتابخانه‌های غیرانتفاعی از جمله در بندهای استفاده مناسب درگیر هستند، اما هر کتابخانه‌ای از این بند تفسیر متفاوتی دارد. هر چند، منابع چاپی آسانتر کنترل می‌شوند. کتابخانه‌ها قبل از خرید، شدیداً ناشران را مورد بررسی قرار می‌دهند. با نقش فزاینده‌ای که مجلات الکترونیکی در بازیابی اطلاعات ایفا می‌کنند، کتابداران باید مندرجات، قیمت و شکل مجلات را بررسی کنند. انتخاب

شکل شامل تعیین میزان هزینه تجهیزات و فن‌آوری بازیابی اطلاعات الکترونیکی می‌شود. این بسیار مهم است که کتابداران به دقت با کارکنان فنی خود کار کنند تا مطمئن شوند که محصولات تازه خریداری شده می‌تواند در ساختار اخیر نظام در دسترس قرار گیرد. برای ایجاد دستیابی به نسخه‌های الکترونیکی و یا گزینش نسخه‌های چاپی مبلغ اضافی مورد نیاز خواهد بود. مواد چاپی ممکن است به اندازه کافی تازه نباشند، بنابراین لازم است برای برآوردن نیاز مشتری نسخه الکترونیکی آن خریداری شود. اگر چه نسخه الکترونیکی نیاز فوری مشتری را برآورده می‌سازد اما نسخه‌های الکترونیکی برای بایگانی و نگهداری گران تمام می‌شوند. فن‌آوری بازیابی نسخه‌های بایگانی شده ممکن است گران تمام شود. در حالی که نسخه‌های چاپی می‌توانند با کمترین هزینه دستیابی و نگهداری شوند. همچنین ناشر معمولاً نسخه‌هایی از شماره‌های قدیمی را برای مدت طولانی نگهداری نخواهد کرد، بنابراین کتابخانه‌ها باید این نقش را ایفا کنند.

مسئله مهم دیگری که موقع انتخاب شکل مجلات باید مورد توجه قرار گیرد پذیرش مجوزها می‌باشد. این مجوزها باید قبل از خرید به دقت بررسی شوند. برخی از قراردادهای محدودیت حقوقی برای تولید ایجاد می‌کنند. در قوانین حق مؤلف ایالات متحده ماده ۱۰۹ بخش نخستین فروش^۵ شرح می‌دهد که کتابخانه‌ها اجازه دارند اشیا را که خریداری شده‌اند را امانت و سرویس دهند. اطلاعات الکترونیکی به علت پذیرش مجوزها دچار محدودیت شده‌اند. حقوق کتابخانه‌ها برای مالکیت و توزیع اطلاعاتی که بصورت الکترونیکی خریداری شده‌اند دچار مشکل شده‌است. اطلاعات اجاره‌ای تقریباً اینگونه است که وقتی یک کتابخانه اشتراکش را لغو می‌کند، تمام حقوق مربوط به دستیابی به اطلاعات هم لغو می‌شود. کتابخانه نسبت به امکان سوءاستفاده از داده‌ها مطابق با توافقات متعدد پاسخگو می‌باشد. موانع زیادی نظیر عدم امکان مرور اطلاعات، گذرواژه‌های حفاظت شده و یا بهای پایه خدمات، بر سر راه استفاده‌کنندگان قرار دارد. اکثر مجلات الکترونیکی هنوز جدید هستند و تا مدتی طولانی نمی‌توانند به اندازه مجلات چاپی مورد اعتماد باشند. در نتیجه، لازم است کتابداران، جهت اخذ قرارداد مناسب و باصرفه‌ای که کتابداران



احتمالاً معروفترین قضیه دادگاه دادخواهی در مقابل تکزاکو است. شش تن از ناشران نشریات ادواری علمی و فنی علیه تکزاکو بخاطر نقض قوانین حق مؤلف دادخواهی کردند. دادگاه استدلال تکزاکو را مبنی بر استفاده مناسب رد کرد چون تمام مجلات کپی شده بود. پس از ده سال دعوی حقوقی، تکزاکو مبلغ یک میلیون دلار برای حل و فصل این قضیه پرداخت کرد. به منظور پیش‌گیری از درگیری‌های دیگر، تکزاکو در حال گرفتن مجوز از دفتر تأییدیه حق مؤلف^{۱۰} می‌باشد.

در یک اقدام برای تسهیل در تفسیر مسائل حق مؤلف، دفتر تأییدیه حق مؤلف برای بیش از ۹۰۰۰ نشریه و بالغ بر ۱/۷ میلیون اثر یک دفتر صدور جواز تأسیس کرده است. دفتر تأییدیه حق مؤلف یک سازمان غیرانتفاعی است که با اصرار کنگره در سال ۱۹۷۸ تأسیس شد. این سازمان مسؤل حمایت از قوانین جاری حق مؤلف و تضمین وصول تمام حق تألیفات و مجوزها است. دفتر تأییدیه حق مؤلف خدمات زیادی ارائه می‌دهد که به شرکت‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات دانشگاهی اجازه می‌دهد، مادامی که هزینه اختصاصی را به ناشران می‌پردازند، قابلیت بیشتری در تولید مجدد آثار دارای حق مؤلف داشته باشند. با گسترش درگیری‌ها در پذیرش حق مؤلف، دفتر تأییدیه حق مؤلف با فن‌آوری‌های ایسی پی آر^{۱۱} (حافظه‌های قابل برنامه‌ریزی و پاک‌شونده) در پی ایجاد نرم‌افزاری برای پی‌گیری تولید و انتقال آثار می‌باشد. این نرم‌افزار برای پی‌گیری فعال در هر مدرک الکترونیکی بکار می‌رود. اگر چه دفتر تأییدیه حق مؤلف در حال رفع برخی از اغتشاشات پیرامون حق مؤلف و اشاعه آن است، اما نمی‌تواند تمام مسائل مربوط به آن را حل نماید.

اخیراً شرکت‌ها تمایل به گسترش سایت‌های اینترنت دارند. این سایت‌ها از فن‌آوری‌هایی نظیر اینترنت استفاده می‌کنند، اما دارای محدودیت دسترسی و اطلاعات کنترل شده مورد علاقه برای سازمانی خاص می‌باشند. افزایش اینترنت‌ها می‌تواند نشانه افزایش چشمگیر اطلاعات در چند سال گذشته باشد. اینترنت‌ها معماری استاندارد برای مدیریت دانش و اطلاعات محسوب می‌شوند. مدارک در درون سازمان تولید می‌شوند و از طریق اینترنت‌های سازمان در اختیار شبکه‌های اطلاعاتی بیرونی قرار می‌گیرد. مدیران اطلاعات باید رسیدگی

کنند که آیا اطلاعات بیرونی مربوط به یک سایت اینترنت هنوز بدنیال دستورالعمل حق مؤلف هستند. اشتراک الکترونیکی باید از طریق دفتر تأییدیه حق مؤلف یا صورتحساب‌های رایج استفاده‌کنندگان انفرادی ثبت شود، مادامی که سایت‌های اینترنت در یک سازمان فعال هستند، هر شبکه باید از قوانین جاری حق مؤلف پیروی کند.

۳. تجربیات هم‌زیستی

علی‌رغم هزاران مشکلی که بین ناشران و کتابخانه‌ها و محققین وجود دارد، برخی از دانشگاه‌ها، روش‌های نوینی که ویژگی‌های متعدد دستیابی را بدون زیربا گذاشتن حقوق انحصاری مالکین حق مؤلف ممکن می‌سازد را توسعه می‌دهند. برنامه مجوز دانشگاهی (تولپ)^{۱۲} از مارس ۱۹۹۱ آغاز شده است. این پروژه یک همکاری آزمایشی بین انتشارات الزویر (Elsevier) و ۹ دانشگاه از جمله دانشگاه کالیفرنیا می‌باشد. برنامه‌های تولپ بررسی عادات استفاده‌کنندگان و نیز شکل‌های مختلف تحویل از قبیل اینترنت، ذخیره محلی و چاپ است. نظام تولپ سالانه بیش از ۱۲/۰۰۰ صفحه از مجلات علمی را از طریق اینترنت با استفاده از روش‌های قابل جستجوی ASCII و تصاویر بیت مپ (bitmap) ارائه می‌دهد. نرم‌افزار اعم از اینکه بصورت محلی تولید یا خریداری شده باشد در هر سایت متفاوت است، چرا که مطالعه بر روی اینکه کدام نظام‌ها در محیط‌های خاص بهتر کار می‌کنند را تشویق می‌کند.

پروژه آزمایشی دیگری بنام Red Sage یک همکاری میان دانشگاه کالیفرنیا در سانفرانسیسکو، AT&T و Springer-Verlag است سه عضو این برنامه، مجلات بیولوژی مولکولی و رادیوسولوژی Springer-Verlag را روی یک سرویس‌دهنده دانشگاهی با استفاده از نرم‌افزار سرویس‌دهنده RightPages که توسط AT&T تهیه شده بود قرار دادند. این سیستم از اسی آر (تشخیص نوری کاراکتر)^{۱۳} و اس جی ام ال (استاندارد عمومی زبان)^{۱۴} استفاده می‌کند. از زمان شروع (۱۹۹۴) تاکنون، ناشران دیگر شروع به آزمایش انتشاراتشان در این عرصه نموده‌اند.

مؤسسه اطلاعات علمی (آی اس آی)^{۱۵} و آی بی ام در



عنوان وسیله ارتباطی برای پژوهشگران یک حوزه خاص بوجود آمده‌اند. این مجلات خاص از طریق کتابخانه‌هایی که این مجلات را برای استفاده کنندگان زیادی مشترک شده‌اند، خریداری می‌شوند و قیمت‌هایشان معمولاً متناسب با آن در نظر گرفته می‌شود. برخی از مجلات، بخصوص نسخه‌هایی از مقالات، قابل چاپ یا انتقال داده هستند اما به هیچ شکلی دوباره قابل انتشار نیستند. این مقالات یادداشت حق مؤلف را برای هر مقاله به همراه دارند. قانون حق مؤلف برای حمایت از نویسنده و ناشر بوجود آمده است. امروزه، این قوانین بیشتر برای توجیه اقتصادی به کار می‌روند تا ترویج یادگیری. بسیاری از مسائل مانند اجازه اساتید و نویسندگان برای حفظ حق مؤلف و حذف نقش ناشر در کنترل توزیع مجلات می‌تواند در مؤسسات دانشگاهی حل شود. مؤسسات دانشگاهی بایست با دقت عمل کنند و در نظر داشته باشند که آنها سازمان‌های غیرانتفاعی هستند. نشر و کنترل حق مؤلف با گسترش روش‌های جدید ممکن است باعث مشکلات مختصری شود. با این حال اطلاعات برای اهداف غیرتجاری محفوظ و در راهنماهای استفاده مناسب باقی می‌ماند. این خط مشی همچنین کتابخانه‌ها را قادر می‌سازد که هزینه‌ها را کاهش و به مشتری‌هایشان خدمات بهتری ارائه دهند.

این اندیشه‌ها بین کتابداران چندان غیرمعمول نیست. علاوه بر این، مؤسسات دانشگاهی آثار خود را با تولید و انتشار احیا می‌کنند، همچنین یک حقوق قانونی برای دانشگاه‌ها وجود دارد که طبق آن عمل می‌کنند. ماده ۱، بخش ۸ از قانون اساسی ایالات متحده بیان می‌کند که کنگره می‌تواند "برای تشویق به پیشرفت علم و هنرهای مفید با ایجاد امنیت در زمان محدود برای حقوق انحصاری مخترعین و مؤلفین با تألیفات و اختراعاتشان عمل کند." شاید قوانین اخیر حق مؤلف با اساسنامه اصلی مستقیماً در تضاد باشد. ارزش اقتصادی برای نویسندگان دانشگاهی بسیار ناچیز است. انتشارات در این عرصه یک نیاز اساسی از این شاخه است و اغلب پاداش آن فواید غیرمادی است. برخی ناشران ضرورت جریان آزاد اطلاعات را تشخیص می‌دهند و برخی از اعتراضات دانشگاهی را به جان می‌خرند. اکثر ناشران تجاری از قانون حق مؤلف به عنوان حافظ منافعشان استفاده می‌کنند

حال تشکیل یک همکاری و ایجاد یک پیش نمونه برای اشاعه اخبار جاری و مجلات علوم زیستی بصورت الکترونیکی در سطح ایالات متحده و اروپا هستند. انواع سایت‌های آزمایشی شامل دانشگاه کالج لندن، مؤسسه تحقیقات گلاسکو، آزمایشگاه ملی بروک‌هاون و کتابخانه عمومی نیویورک انتخاب شده‌اند. استفاده کنندگان به متن کامل تقریباً ۱۳۵۰ عنوان مجله از ۳۵۰ ناشر دسترسی دارند و به نمایه‌های ناشران درجه دو نیز متصل می‌شوند. هدف پروژه، آزمایش فن‌آوری، گسترش نظام‌های مدیریت داخلی، ایجاد مدل‌های اقتصادی کارآمد و مطالعه رفتار استفاده کنندگان می‌باشد. نتایج این بررسی آی بی ام و آی اس آی را در بهبود و افزایش کارایی سیستم قادر می‌سازد. اخیراً، قیمت‌گذاری بر اساس روش عضویت است و نرم‌افزار پایانه مشتری نرم‌افزار لوتوس نوتز می‌باشد. این سیستم توسط کدگذاری داده‌ها و تصاویر، حق مؤلف را رعایت می‌کند بدین صورت که مدرک فقط روی نرم‌افزار سیستم قابل رؤیت است. گرچه در مجموع امنیت این سیستم‌ها هنوز ابتدایی است، اما این جایگزینی برای حفاظت از حق مؤلف احتمالاً دستخوش یک سری تغییرات خواهد شد.

طرح‌های زیادی وجود دارند که در حال آزمایش نظام‌های مختلف و رفتار استفاده کنندگان و مهم‌تر از همه هزینه‌ها هستند. با این حال پیشرفت در این زمینه‌ها احتمالاً به آرامی صورت خواهد گرفت. دقیقاً همچون ماشین فاکس (دورنما) که به آهستگی جای خود را باز کرد، نیز ارتباطات الکترونیکی که به عنوان روشی برای انتقال داده‌ها است. چند دهه آینده کتابخانه‌ها احتمالاً مجموعه‌ای از ترکیب رسانه‌ها خواهند داشت. کتابخانه‌ها، ناشران و برنامه‌نویسان با واسطه‌های مشتری‌پسند و فعالیت‌های ذخیره‌سازی و آرشیو مبارزه خواهند کرد. استفاده کنندگان، متقاضی محصولات جاری و قابل دسترس هستند. مسلماً، علوم و بازرگانی بر حوزه منابع الکترونیکی سایه افکنده است. همانطور که استانداردها گسترش می‌یابند و فن‌آوری ساده و ارزان می‌شود، نیاز به قوانین روشن و منسجم حق مؤلف نیز افزایش می‌یابد.

اکثر مجلات الکترونیکی، خط‌مشی روشنی در قبال حق مؤلف ندارند. بسیاری از مجلات دانشگاهی شناخته‌شده، به



و مستقیماً تحت تأثیر جریان اطلاعات نیستند. ناشران جریان آزاد اطلاعات را به عنوان لطمه‌ای بر منافعشان می‌بینند. بودجه‌های کمتر برای شرکت‌های انتشاراتی مانع پیشرفت‌های آتی انتشارات جدید می‌شود. اساتید اینگونه استدلال می‌کنند که تغییر مواد (بندهای) حقوقی برای پژوهش امری ضروری است و محدودیت‌های آن مانع تمامی جریان‌های یادگیری می‌شود. بازنگری قانون و نیازهای استفاده‌کنندگان مسئله مهمی است که لازمست سریعاً حل شود تا پژوهش به عنوان واقعی‌تری ثمربخش باقی بماند.

در دنیای نشر، تغییر الگویی در حال رخ دادن است که کتابخانه‌ها و استفاده‌کنندگان نهایی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. مجلات چاپی قدیمی به کندی گسترش می‌یابند یا جایشان را به هم‌تای الکترونیکی خود می‌دهند، و کلاً انتشارات جدید فقط به شکل الکترونیکی بوجود می‌آیند. تقاضای استفاده‌کنندگان در حوزه‌هایی نظیر علوم، فن‌آوری و بازرگانی، ناشران را مجبور به تغییر دادن موضع خود برای رسانه‌های رایج‌تر و قابل دسترس در این موضوعات کرده است. حوزه‌های دیگر نیز آزمایش محصولات خود را در بسیاری از نظام‌های پیش‌نمونه که در سراسر دنیا نمایان است شروع کرده‌اند. استانداردهای فنی توسعه نیافته‌اند و همه کتابخانه‌ها هنوز با این مسائل مستقیماً سروکار ندارند. با این حال نشر الکترونیکی یک صنعت پررونق است و کتابخانه‌ها باید با این حوزه نسبتاً جدید خود را هم‌سو کنند. افزایش همیشگی هزینه‌ها و کاهش پیوسته بودجه‌ها باعث گزینش مواد مناسب حتی مواد بسیار مطرح روز می‌شود. مانع بزرگ در فراهم کردن این خدمات برای مشتریان، ابهام و شاید غیرقانونی بودن قانون حق مؤلف است. استفاده مناسب که طی دو دهه گذشته جا افتاده است، وقتی با مواد چاپی سروکار دارد مملو از تضادهای دویپهلو است. تفسیر رسانه‌های الکترونیکی نباید متفاوت باشد، اما رسانه‌ها خود را به تولید و انتقال انبوه می‌سپارند. گسترش مدل‌های جدید توزیع الکترونیکی بسیار مهم خواهد بود. کتابخانه‌ها، ناشران، نویسندگان و برنامه‌نویسان برای تضمین تمام قسمت‌های درگیر با یک نظام قابل فهم، مقرون به صرفه و مناسب، همچنان که پژوهشگران قادر به دستیابی به اطلاعات سرنوشت‌ساز به بهترین شکل در

حداقل زمان باشند، نیاز به همکاری تنگاتنگ خواهند داشت. تا زمان رسیدن به راه‌حل ایده‌آل، قوانین جاری باید رعایت حمایت شوند.

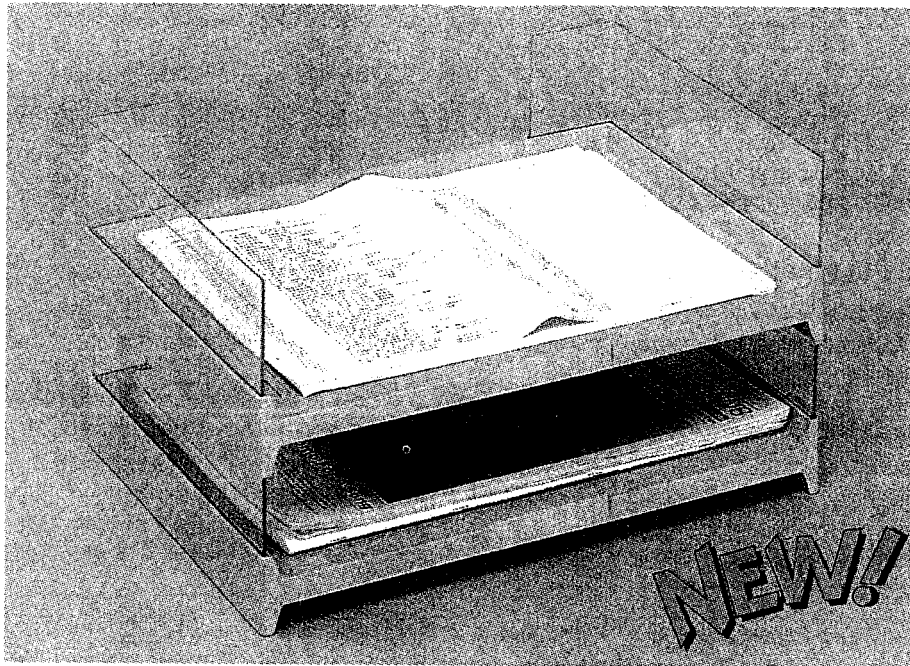
منابع

1. Gasaway, Laura N. and Sarah K. Wiant Libraries and Copyright: A Guide to Copyright Law in the 1990s. Washington, D. C.: Special Libraries Association, 1994, PP. 2-3.
2. Bloom, Christopher A. Intellectual Property Handbook. Chicago: Bell, Boyd and Lloyd, 1997, PP. 19-24.
3. Rich, Lloyd L. "How Much of Someone Else's Work May I Use without Permission?" The End Sheet. Spring 1996, PP. 1-4.
4. Hiltz, Paul. "Through the Electronic Copyright Maze," Publishers Weekly, vol. 239 June 8, 1992, PP. 35-38.
5. Okerson, Ann Shumelda. "Buy or Lease? Two Models for Scholarly Information at the End of an Era," Daedalus, vol. 125, Fall 1996, PP. 55-77.
6. Davis, Trisha L. "The Evolution of Selection Activities for Electronic Resources," Library Trends, vol. 45, Winter 1997, PP. 391-402.
7. Hunter, Karen. "Issues and Experiments in Electronic Publishing and Dissemination," Information Technology and Libraries, vol. 13, June 1994, PP. 127-133.
8. Hiltz, PP. 35-38.
9. Gasaway, Laura N. "Scholarly Publication and Copyright in Networked Electronic Publishing," Library Trends, Vol. 43, Spring 1995, PP. 679-701.
10. "Texaco Will Pay \$1M to Settle Copyright Suit," Publishers Weekly, vol 242, May 22, 1995, P. 12.
11. Reid, Calvin. "CCC, EPR Claim "Secure" Digital Distribution," Publishers Weekly, vol. 242, May 22, 1995, P. 15.
12. Gartner, Gideon I. "Grappling with E Knowledge," Computerworld, Vol. 32, December 29, 1997, P. 43.
13. Hunter, PP. 127-133.
14. Kimberley, Robert. "Electronic Journal Distribution: A Prototype Study," The Electronic Library, vol. 13, August 1995, PP. 313-316.
15. Gasaway, PP. 28-34.
16. Pavliscak, Pamela. "Trends in Copyright Practices of Scholarly Electronic Journals," Serials Review, Fall 1996, PP. 39-46.
17. Boyce, Bert R. "Copyright Could Be Wrong," American Libraries, vol. 27, February 1996, P. 27-29.



یادداشت‌ها

1. Beth C. Perell, A.T. Kearney. Copyright Law and Its Effects on the Dissemination and Accessibility of Electronic Journals. Proceedings of the National Online Meeting. 1998: Vol.19, No.1, pp.257-264
۲. دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری؛ مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی جهاد سازندگی
3. Reviewer
4. Fair Use
5. First Sale
6. Sample Issue
7. Server
8. Intranet
9. Publish or Perish University
10. Copyright Clearance Center (CCC)
11. Erasable Programmable ROMs (EPR)
12. The University Licensing Program (TULIP)
13. Optical Character Recognition (OCR)
14. Standardized General Mark UP Language (SGML)
15. Institute for Scientific Information (ISI)



1
C
A
2
B
3
P
4
V
5
Ir
6
R
7
E
P
8
9
E
10
2
1
P
1:
3:
1:
1:
S
1:
E
1
2